

RECENZIJE.

Bernhard Jansen, Die Geschichte der Erkenntnislehre in der neueren Philosophie bis Kant. Schöningh, Paderborn 1940.

To je prvi svezak, o noetici novovjekovne filozofije do uključivši Kanta; drugi će biti o metafizici toga razdoblja, treći o etici. Bez bibliografske tehnike i općeno povijesnih podataka, knjiga nam (u oslonu na izvore) prikazuje idejne i problemske komplekse, oživljene unutarnjim vezama, napose koliko je filozofska cjelina 17. i 18. vijeka bila pod uplivom skolastike. U tome je pravcu ta knjiga originalna i daje važnu nadopunu dosadašnjoj literaturi. Jedva bi tko drugi, osim Jansena, i bio pozvan za taj posao, kome su prethodile mnoge pojedinačne studije s ovoga područja, pa je knjiga bogat rezultat istraživačkih predradnja. Pretpostavlja, dakako, čitaoca dovoljno upućena u povijest filozofije i glavnu njezinu problematiku. **Z.**

Engelbert Wingendorf S. J., Das Dynamische in der menschlichen Erkenntnis. Bd. 1. 1939, B. 2. 1940. Hanstein, Bonn.

Uglavnom je to u tekstualnim izvadcima reprodukcija Maréchalova opusa »Le point de départ de la métaphysique«. U vidu finalne dinamike razuma traži se opravdanje spoznajnoj objektivizaciji u ontološkom smislu — suprot fenomenalističke objektivacije u smislu Kantova apriorizma. Maréchalu je bila intencija pokazati, kako se kod Tome Akvinskoga nalaze elementi noetičkog sistema, koji spoznajnu objektivaciju svodi na bitak kao takav (= ontološki, metafizički), da na osnovu toga uzmogne opravdati sposobnost razuma za spoznaju metafizičke ili apsolutne realnosti. Pretpostavka, da je objekt spoznaje bitak kao takav, služi polaznom točkom u opravdanju metafizičke spoznaje. Tu je razlaz sa Kantom! K njegovu je noetičkom nazoru osnovna pretpostavka, da je spoznajna objektivacija vezana na osjete — i zato zabacuje teoretsku metafiziku. Da nju rehabilitira, Maréchal se vraća na polaznu točku: usmjerenost razuma prema bitku kao takovom. Ovu tezu tumači na svoj način — i o tome je pred desetak godina bilo dosta rasprave. Wingendorf, na poticaj Jansena, obnavlja Maréchalovu teoriju, djelomično ju nadopunjuje i navodi prognoze (Descogs, Przywara . . .). Djelo je izašlo kao 15. i 16. svezak Söhngenovih »Grenzfragen zwischen Theologie und Philosophie«. **Z.**

Slavič dr. Matija, Sveto Pismo Stare Zaveze, I del, Pet Mojzesovih knjig in Jozuetova knjiga. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1939, 8°, str. XVI + 650, s prilogom 4 tabelâ. Cij. vez. u platno din. 96; za članove Društva sv. Mohora din 72; vez u polukoži din 116; za čl. din 87.

Poslije kako je već u dva izdanja objelodanjen u slovenskoj bogoslovskoj literaturi prijevod Sv. Pisma Novoga Zavjeta od univerzit.

profesora dra A. Snoja, dao se na zamašni pothvat prevođenja Sv. Pisma Staroga Zavjeta univerzit. profesor dr. Matija Slavič. Ovaj prvi svezak prijevoda pet knjiga Mojsijevih i Josuine knjige prvi je plod njegova nastojanja. Prijevod je načinjen izravno iz originalnog hebrejskog jezika, dok su uz ostale bilješke po potrebi naznačene razlike u prijevodu Vulgate.

Prevodilac je nakon predgovora stavio kratki opći uvod u Sv. Pismo St. Z., a po tom posebni uvod u Pet knjiga Mojsijevih, gdje daje samo kratki sadržaj pojedinih knjiga. Zatim slijedi sam tekst prijevoda, razdijeljen sadržajnim naslovima pojedinih odsjeka, dok su brojevi pojedinih glava masnim tiskom izbačeni na rubu teksta, a brojevi verzova običnim tiskom. Tekst prijevoda vidno se veličinom garmonda razlikuje od bilježaka ispod linije, štampanih petitom. Na prvi pogled upada u oči, da bilješke nisu preobilate; što više, na nekim mjestima imade i po nekoliko stranica bez ikoje bilješke. Prevodilac se dakle ograničio na malen opseg napomena, t. j. tek toliko, koliko su one potrebne za razumijevanje u tekstu nejasnih mjesta, dok je opširno tumačenje s pravom prepustio eventualnim komentatorima, premda su neki očekivali uza sam prijevod obilniji opseg bilježaka. Međutim sigurno je i prevodilac imao na umu načelo, da je dobar i jasan prijevod sam po sebi već u neku ruku komentat.

Što se tiče karakteristike samog prijevoda, on odaje vrsnog naučnog stručnjaka, koji poznaje i najsuptilnije nijanse duha hebrejskog jezika te ih vješto pretače u slovenski jezik, tako da se jedva gdje osjećaju tragovi hebraizama, koji se inače u drugim prijevodima na svakom koraku susreću.

U pogledu transkripcije hebrejskih vlastitih imena prevodilac usvaja mišljenje slovenskih jezikoslovnih stručnjaka A. Breznika i F. Ramovša, koji se uglavnom priklanjaju oblicima Vulgate, što su postali uobičajeni u slovenskom jeziku, dakako ipak nešto udešeni prema slovenskom izgovoru. Kako je poznato, kod nas se zbog toga pitanja povela polemika protiv našeg prevodioca Sv. Pisma Staroga Zavjeta, g. univerzitetskog profesora dra A. Sovića, koji je htio hebrejska vlastita imena prilagoditi hrvatskom jeziku prema geniju i glasovnim zakonima toga jezika, ali je u tom naišao na protivljenje. Međutim držimo, da time još nije izrečen konačni naučni sud o tom pitanju kod nas.

Na teškim kritičnim mjestima prevodilac ne postavlja novih teorija o neriješenim problemima, nego se priklanja onom mišljenju, koje je po sudu zdrave kritike najvjerojatnije i oslanja se na svjedočanstva tradicije. Ne možemo se ovdje upuštati u analizu svih takovih mjesta, jer su vrlo brojna, nego ćemo taknuti samo neka najznatnija.

Odmah na početku Geneze (1, 2) dolazi mjesto, što ga Vulgata prevodi: »et Spiritus Dei ferebatur super aquas«, koje naš prevodilac izražava: »in duh božji je vel nad vodami«, te prema tomu slijedi tradiciju Vulgate. Daničić prevodi ovo mjesto: »i duh Božji dizaše se nad vodom« (Sv. Pismo St. i N. Z., izd. Brit. i inostr. bibl. društva, Budimpešta 1912), a naš najnoviji lekcionar od univerzit. prof. dra N. Žuvića prevodi ovo mjesto neobično verbalno prema Vulgati: »i Duh se Božji nosio nad vodom« (str. 45), dok ga inače obično prevodimo: »i Duh Božji

lebdio je nad vodom«. Prevodilac se dakle opredjeljuje za smisao, koji zastupaju već najstariji grčki prijevodi, kao LXX, Akvila, Simah, Teodocijon i najistaknutiji predstavnici kršćanske predaje, t. j. da se pod riječju »Duh Božji« imade razumijevati ili stvaralačka i oživljavajuća moć Božja, koja djeluje, kako u uzdržavanju, tako i u daljnjem uređivanju svijeta; ili, što više, izravno treća Božanska Osoba, Duh Sveti. Naročito tumačenje podaje hebrejskom glagolskom obliku מְרַחֵץ sirska tradicija, koja ovom glagolu daje značenje: fovere, incubare = grijati, leći, kao što je radnja ptice, što toplinom svoga tijela grije jaja, iz kojih se izležu mladi. Ovo značenje podsjeća na mitološku priču »de ovo mundi«. Ali gledajući na unutrašnju vezu konteksta čini se, da nije bez temelja mišljenje, koje daje ovoj frazi sasvim realističko značenje, a dopušta ga hebrejsko značenje riječi, što sačinjavaju ovu frazu: »spiritus Dei ferebatur super aquas«, t. j. da se može prevesti i ovako: »i silan vjetar duvao je nad vodom«. Hebrejska naime riječ »ruah« ima dvostruko značenje: d u h i v j e t a r ; riječ pak »Elohim« ima pored značenja »Bog« također atributno značenje, da se istakne silna veličina, kao n. pr. u frazi: »Mons Basan, mons Dei« (Ps 67, 16) = Goro basanska, silna (golema, velika) goro!« (Isp. Gesenius — Buhl, Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch, Leipzig 1921, str. 40, stupac II, pod 2. »har-Elohim«, »eš Elohim«). Dakle, mjesto »Duh Božji« moglo bi se prevesti: »silan (jak) vjetar duvao je nad vodom«. Ovakav prijevod logički bi se nadovezivao na prva dva stavka, koji opisuju fizičko stanje stvorene zemlje: »bila je pusta i prazna, tama bila je nad bezdanom« — i kao dopuna slijedio bi opis stanja zračnog sloja nad vodom: »i silan vjetar duvao je nad vodom«. Možda ne bi bilo na odmet, da je prevodilac u bilješci spomenuo i ovu mogućnost smisla hebrejskog teksta.

Kod »protoevanđelja« (Gen 3, 15) prevodilac, razumljivo, slijedi hebrejski tekst, i zato prevodi: »Sovrašтво hom postavil med teboj in ženo in med tvojim zarodom in njenim zarodom; ta ti bo glavo strl, ti ga pa boš ranila na peti«, — dodavši u bilješci objašnjenje o razlici u Vulgatinom tekstu.

Jedno od vrlo teških mjesta jesu riječi Jakovljeva blagoslova Judi (Gen 49, 10), koje glase u Vulgati: »donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium«, — što je posve slobodan prijevod, koji predpostavlja drukčije čitanje hebrejskog teksta, nego je današnji masoretski, t. j.: שִׁילֹה וְכֹל יִקְרָה עִמָּם mjesto: אֲשֶׁר לִי יִקְרָה עִמָּם = »cui competit (scil. iudicium), cuique (scil. competit) oboedientia populatorum«. Ovog se potonjeg čitanja držao i naš prevodilac razrješujući ga ovako: »dokler ne pride tisti, ki mu gre, in njemu bodo narodi pokorni«. U jednom i u drugom slučaju ima ovo mjesto nedvojben mesijanski smisao, t. j. proriče dolazak Spasiteljev u vrijeme, kada će biti oduzeta kraljevska vlast od plemena Judina. O tom mjestu postoji golema egzegetska literatura. Najteži problem leži u nejasnosti riječi »šiloh«, jer o njoj samoj napisao je učeni židovski rabin Poznanski monografiju u obimu od 500 stranica (Heinisch, Genesis, Bonn 1930, str. 413).

Posebni su problemi za prevodioce ona mjesta starozavjetnih hebrejskih tekstova Sv. Pisma, gdje se opisuju akcije prinošenja žrtava

prije spaljivanja, što je u hebrejskom izraženo riječima תָּרַמָּה primicanje i odmicanje, i תָּרַמָּה = dizanje i spuštanje (Exod 29, 24. 20s; Lev 7, 30; Num 18, 18 i dr.). U Vulgatinom prijevodu označuje se jedna i druga radnja zajedničkim izrazom: elevatio, elevatum. Ali prema predaji talmudista i izlaganju biblijskih arheoloških stručnjaka (Kortleitner, Arheol. bibl., Oeniponte 1917, str. 314). תָּרַמָּה znači horizontalno pomicanje žrtve, držane u rukama, u smjeru napred i natrag, ili prema mišljenju drugih, od istoka prema zapadu i od sjevera prema jugu, a תָּרַמָּה znači dizanje i spuštanje žrtve u smjeru vertikalnom. Tim se akcijama simboliziralo, da se žrtva prikazuje Bogu kao univerzalnom Gospodaru svijeta, a ako se taj simbol posmatra retrospektivno s novozavjetnog liturgijskog stajališta, on nam već kod starozavjetnih žrtava očituje znak križa. Daničić izražava u svom prijevodu te akcije žrtvovanja riječima: »obrtati«, »žrtva obrtana« i »podizati«, »žrtva podizana« (Exod 29. 24. 26s). Naš prevodilac ispravno prevodi značenje tih radnja oblicima glagolâ »primikati in odmikati« i »dvigati«. Ovakav prijevod svakako je točniji, nego u Daničića: »obrtati«, »žrtva obrtana«, jer to bi imalo značenje akcije slične obraćanju na ražnju, što, čini se, ne bi odgovaralo simboličkom aktu prinašanja.

Iz ovih nekoliko primjera lako razabiremo načela, kojih se držao prevodilac kod rješavanja težih mjesta. Svakako ovaj prvi svezak prijevoda Sv. Pisma St. Z. na slovenskom jeziku treba radosno pozdraviti kao uspješan plod marnoga rada vrlog naučnog stručnjaka sa željom da proslijedi u tom radu, dok ne bude okrunjen konačnim uspjehom, t. j. objelodanjenjem prijevoda čitavog Sv. Pisma St. Z., koji je predviđen u četiri sveska: I. Mojsijevo petoknjižje i knjiga Josuina; II. Preostale povijesne knjige od Sudačke do uključivo Makabejskih; III. Poučne ili pjesničke knjige; IV. Proročke knjige.

Tehnička oprema, tisak i papir kao i uvez veoma su ukusni. Stoga već prvi svezak ovoga prijevoda najtoplije preporučujemo.

Dr. J. Oberški.

Zuvić dr. Nikola, Čitanja i Evandelja na nedjelje i blagdane u crkvenoj godini, Zagreb 1940. 4°, 176 str.; cijena (prema kakvoći uveza između platnenog sa crvenim rezom do crne kože u zlatorezu) od dinara 126 do 200.

Pređ nekoliko mjeseci izašao je iz štampe novi liturgijski priručnik pod gornjim naslovom, priređen od sveučilišnog profesora bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, g. Dra Nikole Žuvića, i to, kako je istaknuto u podnaslovu knjige i u predgovoru: »po naredbi i dopuštenju zagrebačkog nadbiskupa i suglasnosti hrvatskog katoličkog episkopata, u smislu crkvenih propisa, za upotrebu u javnoj službi Božjoj.« Knjiga je štampana u folio formatu, dvostupačno, sa crveno istaknutim naslovima blagdana, na solidnom papiru, a može se nabaviti po želji u različitim uvezima uz cijenu koja odgovara odnosnoj opremi. Priručnik je službeno propisan za crkvenu upotrebu od nadbiskupskih i biskupskih Ordinarijata u Zagrebu, Sarajevu, Beogradu, Đakovu, Senju i Hvaru, kako je saopćeno u »Hrv. Straži« od 9. X. 1940. Povodom izdanja ove knjige na-